

Õpetame lapse õppima!

Margit Tamm
Pärnumaa Rajaleidja keskuse logopeed
2016

Inimene õpib kogu aeg – igal pool ja pidevalt.

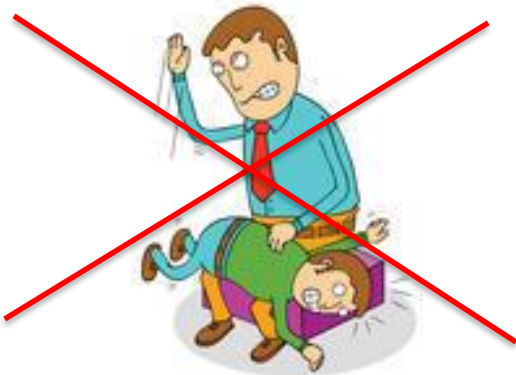
Laiemas mõttes on õppimine üks **kohanemisnähtus**, mille abil organism suudab end kaitsta ja kohaneda ümbritsevaga.

Kitsamalt võttes on õppimine uute teadmiste, oskuste ja vilumuste **teadlik omandamine**.
(K.Kõverjalg, 1996)

- Laps on edukam õppija, kui ta on **positiivselt meelestatud** nii koolis kui kodus.

- Et saaksime õppijat toetada, peavad olema **head suhted**, abi peab olema võimalik vastu võtta.

Õppijate puhul tuleb arvestada :

*kuidas õppijad kõige paremini õpivad
(**õpistiile**)

***ealisi iseärasusi**, sest sellest sõltub õppijate tunnetusprotsesside tase ja õppimise oskus

*isiksuse **psüühilisi omadusi** (temperament, iseloom, närvisüsteemi tüüp, võimed jms).

***mälu ja tähelepanu** omadusi

*õppijate **motivatsiooni**.

*Jne

Mul on õpitud!

- Mida tähendab lapse jaoks, et on õpitud?
- Kirjalike töödega on asi konkreetssem-**tehtud!**
- Suuline töö on ebamäärasem. **Kus on kriteerium, et õpitud? Millal on selge?**
 - Läbi loetud?
 - 2 x läbi loetud?
 -
- Õhtul on veel midagi meeles, aga järgmisel päeval koolis?

Aga ma ju õppisin!?

Üldisi **õpioskusi on vaja** lapsel aidata **omandada**.

Ei saa loota, et iga õppija tuleb ise sellega toime.

Õppimise õppimiseks on vaja teha sihikindlat ja süstemaatilist tööd (näit lugema ja kirjutama õppimine).

Samas pole võimalik õpioskusi omandada ühtsete ja rangete eeskirjade järgi.

Tuleks aidata leida **igale õpilasele sobiv õppimisviis**, mis vastab tema õpistiilile, **sest info töötlemisel on iga inimesel isesugune strateegia**. (T.Pedastsaar)

Õppimise **edukus sõltub** õppija **oskusest õppida.**

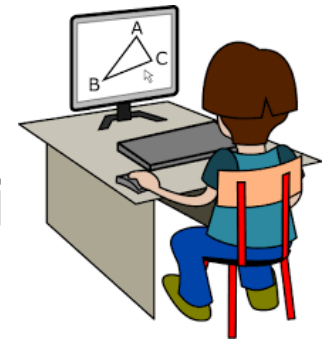
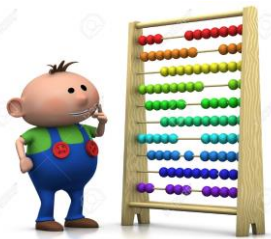
- Oskus õppida on tihedalt seotud õppimise teadvustamise, enesetunnetuse ja enesehinnanguga.
 - **ÕPPIMINE ON TAHTELINE TEGEVUS**
 - Õpilane **peab õppima oma õppimist juhtima:**
 - kavandama õppimist, seadma eesmärke
 - jälgima oma õppimisprotsessi
 - kontrollima ja hindama oma õpitulemusi
 - oma tegevust vajadusel korrigeerima
- (Tiia Pedastsaar)

Mis on õpioskused?

A. Leinbocki õpioskuste liigitus (1996):

Kõigepealt tuleb omandada praktilised
baasoskused:

- kuulamine
- vaatlemine
- Jutustamine
- lugemine
- kirjutamine
- arvutamine
- õpiku, sõnastiku ning arvuti kasutamine
- info hankimine jne

- Tunnetuse **tahtelise** juhtimise oskused:
 - **tähelepanu** juhtimine ja **keskendumine**
 - aktiivne (kaasa)**mõtlemine**
 - **mälu** ja meeldejäätmine
 - **fantaasia** aktiveerimine
 - probleemide lahendamine

Organisatsioonilised õpioskused

- õppimise ja puhkamise režiim
- õppimise planeerimine
- õppimishügieen
- süsteemne infokogumine
- Konspektide, mälukaartide koostamine jne.

...on vajalikud rühmatöös aga ka päriselus

- **Oskus ...**

- teisi **kuulata**
- mõttevahetusse lülituda, **ennast kuulama panna**
- kaaslasi ergutada
- soleerijaid pidurdada
- organiseerida ja **kaasa tõmmata**

Igaüks õpib omal moel, vaja on sobiv viis üles leida.

- **Õpistiil** ehk kognitiivne stiil -
on inimesele kõige käepärasem viis hankida,
töödelda, seostada ja salvestada uut infot mälus

ERINEVAD ÕPISTIILID

(Bandler ja Grinder)

• VISUAALNE/VERBAALNE...

– VISUAALNE (PILTLIK)...

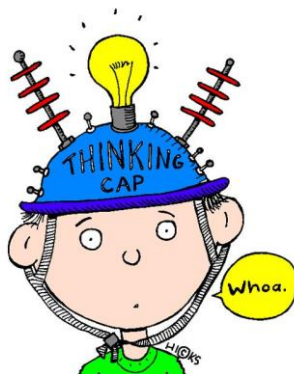
• AUDITIIVNE...

• KINESTEETILINE...

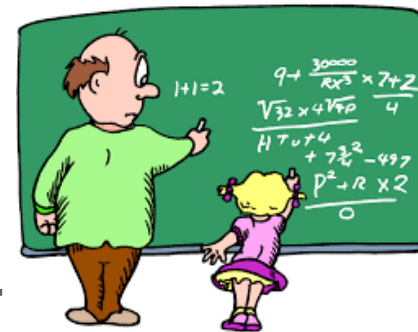
• SOTSIAALNE...

• LOOGILIS-MATEMAATILINE...

• METAKOGNITIIVNE...

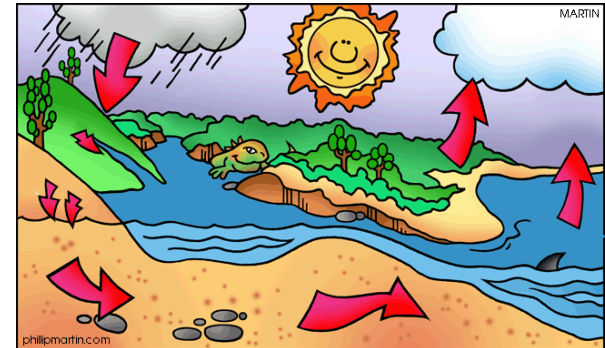

...ÕPISTIIL

PILTLIK-VISUAALNE LÄHENEMINE

ILLUSTRATSIOONID, SKEEMID, KAARDID,
DIAGRAMMID, MÕISTEKAARDID JMS TOETAVAD KA
KÕIGIL TEISTEL ARUSAAMIST JA MEELDEJÄTMIST.
NEID TULEB ÕPPIDA LUGEMA.

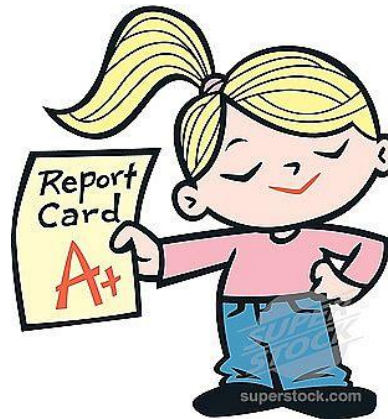
Õpistiile võib klassifitseerida veel

järgmiselt (Kadajas, 2005):

- Strateegiline stiil
- Reprodutseeriv stiil
- Operatsioonaalne stiil
- Paindlik stiil

- Õppijat iseloomustab tugev motivatsioon, **soov olla esimene** ja teistest parem. Ta on enesekindel ja tugev, teeb tööd ja suudabki saavutada häid tulemusi.

- Liiga paljud õpilased käivad enda arvates koolis lihtsalt selleks, et saada häid hindeid.

- Õppija on eesmärgikindel, töötab täpselt esitatud juhiste järgi. Tal võib olla **raske iseseisvalt üldistada** ning järeldusi teha. Ta on edukas siis, kui antakse võimalus materjali küllaltki **täpselt esitada**.

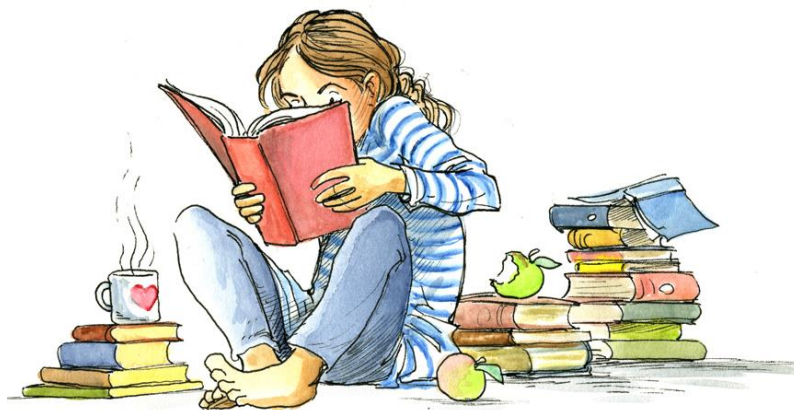

- Õppijat iseloomustab suundumus operatsioonide õppimisele. Talle on oluline nii **kord** kui ka **õpitava loogiline järjestus**. Märkab detaile, **üldpilti haarata** ja järeldusi teha on **raskem**. Edukas loodusainetes.

- Õppijat iseloomustab suundumus akadeemilisusele, materjali tähendusele. **Tahab** iga hinna eest **õpitava selgeks saada**. Ta õpib rohkem ning laiemalt kui vaja. Selline õppija **naudib õppimise protsessi** ja saavutab häid tulemusi, kui talle antakse aega süveneda ja õpitavast **aru saada, hoomata tervikpilti**.

Motivatsioon kui liikumapanev jõud

Miks väline motivatsioon ehk **piits ja präänik** ei pruugi alati töötada? Nad lämmatavad sisemise huvi.

Millal piits ja präänik võivad töötada? Rutiinsete ülesannete puhul, kui pole eriti lootust sisemisele motivatsioonile (**vahel aitab seletus: on küll tüütu, kuid on vajalik selleks, et...**)

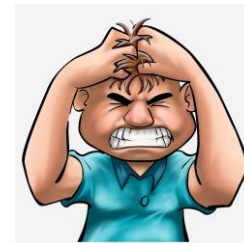

Motivatsiooni toetavad (D. Pink 2011) järgmised tegurid:

- **Iseseisvus**, vabadus valikuid teha, ise otsustada
- Oluline eneseteostuslik **eesmärk** (see võiks olla, suurem kui isiklik heaolu või hinne)
- Materjali **jõukohasus**

Eesmärgid ja oskused peavad olema tasakaalus, siis on õppimine motiveeriv.

Kui eesmärgid on liiga kõrged, aga oskused, meisterlikkus ei võimalda seda saavutada, tekib **ärritumine**.

Kui oskused ületavad mitmekordselt eesmärgid, tekib **tüdimus**. (Csikzentmihaly 2007).

Kui õpiülesanded on **liiga lihtsad** ning hõlpsasti sooritatavad, **ei arenda** see õpilast.

Arengut ei toimu ka siis, kui õppimine on **liiga raske** või on õpiülesanded **liiga mahukad**.

Oluline on leida lähima arengu tsoon

Lihtsaks näiteks võrdlus kõrgushüppega:

- kui latt on liiga kõrgel, pole mõtet proovidagi, kui latt liiga madalal, ei teki pingutust, vaid tühimus(ei viitsi). **Latt** tuleb seada **sellisele kõrgusele, mille ületamine nõuaks pingutust, kuid oleks mõningase harjutamise tulemusena saavutatav** .

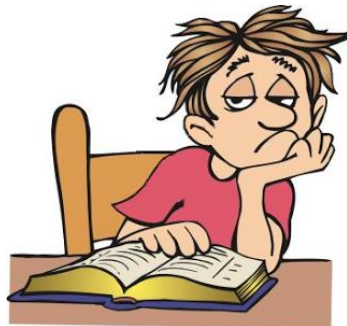
- rohkem **erinevaid** strateegiaid
- hetkel **sobivamaid** strateegiaid
- **erinevate ainete** õppimisel kasutatakse **erinevaid strateegiaid**
- **motiveeritud** õppijad kasutavad sagedamini **erinevaid strateegiaid**
Tüdrukud on paremad strateegiate kasutajad kui poisid.
- **Aine valdamise tase** määrab strateegiate kasutamise sageduse ja variatiivsuse.

VAIMNE LAISKUS – EI VIITSI!

on soov mitte tegeleda vaimse tegevusega.

- laiskus kui nakkushaigus – levib lähimas ümbruses
- laiskus kui õpioskuse puudumise tulemus
- laiskus kui motivatsiooni puudumine...
- „laiskus“ ja kiire väsimine kui tõeliselt haiguslik nähtus – kõrge ärrituvus, ärevus, nõrk töövõime...

Vaimse laiskuse ületamine:

- nakatav **eeskuju** (õpetajad, täiskasvanud, kaaslased jne – õppiv ühiskond)
- Huvi tekitamine– **põnev** sisu, ebatavalised meetodid jne
- **valikuvõimalus** ja **loovus, jõukohasus**
- intellektuaalse **töö** harjumuse kujundamine (tehtust rahulduse saamine jne.)
- vajadusel **abi** otsimine **spetsialistidelt**

Laps ei taha õppida!

- Tuleks püüda välja selgitada põhjused.

Miks ei taha?

- Põhjuseid võib olla palju.

Näiteks:

- **Tahaks** hoopis **mängida**, arvutis olla...(vaimne pingutus on võõras, puudub harjumus)
- **Liiga kerge**, ei paku pinget!
- **Tempo** on liiga **kiire**, ei jõua pidevalt valmis!
- **Õpikeskkond** pole sobiv
- **Liiga raske**, ei saa aru!
(Mõni õpioskus pole veel piisaval tasemel...)
- Jne

Lugemis- ja kirjutamisoskus –

väga olulised baasõpioskused

- Kui laps kurdab, et ei saa aru, siis võib olla üheks võimalikuks põhjuseks **halb lugemisoskus**.
- Lugeda on vaja pea kõikides ainetes, ka kirjutada.
- Matemaatika **tekstülesanded** näiteks sageli väga **keerulised** tekstid.
- Kirjutada tuleb nii loodusõpetuse kui muusikatunnis.
- Vilets lugemis- ja kirjutamisoskus põhjustab on tihti **õpiraskusi**. Raskused viivad soovi õppida, **ärritumine ja tüdimus** on kerged tulema.

Kellel on lugemisraskused?

- **Lapsed**, kes alles õpivad lugema, lugemistehnika vilets, ei saa aru keerukamateist väljenditest ja seostest
- **Vähese keeleoskusega** inimesed, kelle emakeel on teine keel
- **Alakõnega** lugejad, kellel on lugemis- ja kirjutamispuuded
- **Tahte- ja motivatsiooni-**probleemidega lugejad, vaja on äratada **huvi** teema vastu

Loetu mõistmine sõltub...

- vanusest
- ühtsest keelekeskkonnast
- **sõnavara mahust ja keelelisest võimekusest**
- **lugemistehnika tasemest**
- **teadmistest ja silmaringist**
- operatiivmälu mahust
- vaimse arengu tasemest
- kultuuritaustast
- nägemisteravusest
- jne

Aktiivne lugeja –

- aktiviseerib enne lugemist teemaga seotud taustteadmised
- süveneb lugemisel
- otsib aktiivselt uut olulist infot
- elab loetavasse sisse ja seob loetu oma kogemustega – „vestleb tekstiga“
- pärast lugemist hindab olukorda, teeb loetu kohta järeldusi, arendab teksti põhjal tekkinud mõtteid - loob loetu põhjal endale skeemi, struktuuri – vestleb tekstist teistega, otsib täiendavat infot jms

- 1. **Loeb pealkirja jälgib pilte ja skeeme.**
- 2. **Ennustab teksti sisu.**
- 3. **Loeb silmadega teksti läbi.**
- 4. **Mõtiskleb teema üle**, mida juba teab, mida arvab.
- 5. **Loeb teksti uuesti läbi.**
- 6. **Märgib ära, mis on oluline** (näit sinisega - arvan samuti, punasega - arvan teisiti, rohelisega – jäta kindlasti meelde jms)
- 7. *Räägib teemast: kes arvavad samuti, kes teisiti jms*
- 8. *Joonistab teksti sisust kaardi. Võrdleb ja täiendab oma kaarti.*
- 9. **Teeb teksti sisust** omasõnaline **kokkuvõtte**.
- 10. Otsib lisainfot.
- 11. Kaalutleb teksti väidete, puuduste, väärtõlgenduste üle.
- 12. Räägib oma seisukohtadest või kirjutab need üles.

1. **Sirvi, loe pealkirju, alapealkirju**
1. 2. **Loe pliiats käes, märgi, millest aru ei saanud.**
(Küsi, vaata sõnastikust vms)
2. 3. **Loe uuesti!** Vaata, **kas said kõigest aru.**
3. 4. Loe lõik haaval, **leia igast lõigust kõige olulisem teave**, uued mõisted (märgi ära, jooni alla vms), esita lõigu kohta küsimusi.
5. **Loe üle ära märgitud kohad.**
6. **Sule raamat ja püüa loetut meenutada, endale jutustada. Vaata uuesti, mille olid unustanud?**
7. **Vasta küsimustele** peatüki lõpus
4. 8. **Loe veelkord ja korda üle kõige olulisem**
(hiljem, näit järgmisel hommikul).

- Põhiidee: Mõtlemise põhiühikuks on mõiste. Tuleb tunda ja osata eristada mõisteid.
Mõistmine on seoste loomine erinevate mõistete vahel.
- Õppimine on produktiivne siis, kui õppimise käigus selginevad mõistete vahelised seosed.
- Asi peab pakkuma pinget, võiks olla huvitav, siis ongi mõnus.

- Mälu põhiprotsessid:
- **omandamine** ehk meeldejäätmine (salvestamine, kodeerimine)
- **säilitamine** ehk meelespidamine
- **meenutamine** (tahteline),
meenumine (tahtmatu)
- **unustamine**

maht – materjali hulk, mida inimene suudab meeles pidada

käepärasmus ehk valmisolek – kui operatiivselt kord mällu talletatu saab taastada.

püsivus – aeg, mille jooksul materjal mälus säilib

omandamise kiirus – aeg, mille jooksul inimene mingi materjali meelde jätab, vajalik kordamiste arv

täpsus – kuivõrd täpselt võib meenutada

- **Protseduuriline mälu** on vajalik harjumuste kujunemisel ja automatiseerumisel (jalgrattasõit, pillimäng, trükkimine jms)
- **Lühimälu**, operatiivmälu ehk esmane töömälu
- **Pikaajaline mälu**
 - Semantiline mälu, keelega seotud, teadmised ümbritsevast, faktid, valemid jms
 - Episoodiline mälu, enamasti tahtmatu, toeks emotsioonid

- **Kuula, loe, kirjuta, räägi**, st sõnasta ümber!
(Rõhuasetused, **milline variant** kellelegi rohkem sobib, on **isikuti erinevad**, mäletad õpistiile)
- **Visualiseeri!** Joonista, märgista, kujuta asju visuaalselt ette!(tabelid, graafikud, ajateljed jms)
- **Seosta infot** millegagi, mida varem tead, püüa paigutada uus materjal juba **olemasolevasse süsteemi**.
- **Kasuta abimehi!** (konspektide ja spikrite koostamine, mälukaardid, „mälukonksud“ näit **b** ja **d**, muusika, liikumine...)
- **Hea** mehhaaniline **mälu on kingitus**, suur osa meelde jätmisel on täiskasvanud inimeste puhul siiski loogiliste seoste loomisele baseeruv.

Oskus planeerida aega.

AJA KOKKUHOIU 12 REEGLIT (A. Kidron): (1-5)

- 1. Hommikul **tõuse üles kohe kui ärkad**. Salvador Dali sisendas endale: "Ärka üles, sind ootavad suured teod!"
- 2. **Loo oma nädalapäevade**, kuude ja aastate toimingutesse sobiv **rütm**.
- 3. **Vaheta tegevust enne, kui end ära kurnad**.
- 4. **Puhka terviseks**. Kui töö ei edene, siis võta aeg maha ja lõõgastu. Hiljem teed selle aja tasa.
- 5. Õpi tundma oma ajatsoone. **Leia oma erineva energilisusega ajatsoonid** ja kasuta neid otstarbekalt. Võid võita kuni 1/4 ajas.

AJA KOKKUHOIU 12 REEGLIT (6-12)

- 6. **Vali tähtsaima jaoks parim aeg.** Jaota oma tegevused: olulised, vähemolulised ja pisiasjad. Tee kõige tähtsam ära siis, kui oled parimas vormis.
- 7. **Keskendu olulisele ja tunne sellest rõõmu.**
- 8. Õpi kasutama **väikesi ajavahemikke.**
- 9. Ole valiv. Kõike ei jõua. **Otsusta, mis on sulle vajalik.** Muu üle ära liialt muretse.
- 10. **Õpi ütlema "ei",** kui sa ei jõua ega suuda.
- 11. **Jäta igasse päeva veidi planeerimata aega.**
- 12. **Ära võta** endale **üleliigseid kohustusi** lootuses, et ehk kuidagi jõuad.

Murpy seadus: Kõik võtab rohkem aega, kui planeeritud!

Päevarežiim aitab algkooli lapsel õppida planeerima aega.

Algul saab vanem abiks olla. Võiksid olla mõned reeglid.

NÄITEKS:

- **Õpi kindlal ajal.**
- **Ära viivita** alustamisega (ära unista).
- **Kõrvalda segajad**, keskendu. (telekas kinni jms)
- **Hoia laud korras** ja asju kindlas kohas. (ei pea aega raiskama nende otsimise peale)
- **Raskemad ülesanded kõigepealt** (ära venita, **küsi** kohe, **kui vajad abi**).
- **Tee õppimises vaheaegu.** (10-15 min)
- Planeeri **aeg üle kordamiseks.** (näit hommikul)

Täna kuulamast?

Küsimusi?

